

RİGA CETVELİ

Ayşe Ünüvar

- Mor, yeşil, sarı, mavi, turuncu, gümüş, fermuarlar. En çok da siyah (parlak siyah, mat siyah, oksitli siyah, koyu siyah)! Uzun kalın ve dişli... Ele gelecek dişleri. Ne çok sert ne de ipliğe takılacak kadar yumuşak. Kumaşın dokusuna uyacak. Tüvitse hafif, gabardinse dişleriyle kumaşı epritmeyecek... Hasılı tel tel pörsütmeyecek! Kumaşın kıyısına yapışacak, başı yağ gibi akacak dişlerin arasından... Fermuarın iyisi seçilecek, renkleri, çeşidi, kalitesi müşteriyi baktıracak. Kemik fermuarların diş kalınlığı hem kota hem monta uyacak. Spiral fermuar çok tercih ediliyor, gençlerin her bir şeyi polar zira... Metal fermuarın yeriye hiç gitmez. Babaannelerin, torunlarına ördükleri hırkalara da yeleklerle de bu fermuar cuk oturuyor... İyisini seç! Top-tancıya kilometre yaptırma, cepten gitmesin Rasim! Riga cetvelini kafana yersin sonra!

Rasim en iyisini seçer, fermuar, düğme, çıt çıt, kopça, muz iplik, baskı ipliği, lastik makara, teri koton, tela, elyaf, yağlı kâğıt (kalıp kâğıdı) dikiş ruleti, şık şık, sürfile makası, ciğerdeldi (biz) overlok cımbızı, üçgen çizgi sabunu, silinir kalem, toplu iğne, çengelli iğne, vatka, kumaş yapıştırıcısı vs. Dükkânın varı yoğu Rasim'den sorulur. Müşteri gelince önce Rasim'i sorar, açtığı düğmeler, kolaladığı yakalar, yaptığı son ütüler göz doldurur... Kot paçaları, etek uzatma, beden daraltma, tişört kısaltma, fermuar uydurma, yaka değiştirme, yırtık kotları renkli kumaşla yamama vs. Rasim çok şey dükkân için! Ustanın ikiz kardeşi var. Evlerden irak kanser... Cartayı çekti çekecek, diyor pasaj esnafı... Ustanın kulağı dükkânda, ayağı onkolojide... "Benden başka kimsesi yok." diyor kardeşi için... Dükkândaki gözü kulağı ise Rasim! İş geldi mi? Elbisenin etek ucuna dantel dikildi mi? Yakalara tela geçti mi? Ütüler ne oldu ütüler? Kot paçaları ne durumda? Saten gelinliğin biyeleri geçirildi mi? Öğretmenin takım elbisesinin sürfileleri alındı mı? Emin teyzenin şalvarına gizli cep dikildi mi? Hüsnü de-

denin umre kıyafeti tamam mı? Kirli sakallı gencin mont kemerine vatka koyuldu mu? Muz iplik az kaldıydı, malzeme listesine ekledin mi? Haa unutmadan, mavi kapitone, sarı şanel, kırmızı saten, pamuklu denim kumaşlar azaldı ya! Toptancıyı ara birer top kargolasın! Eşşoğlueşşek para para diye tutturur şimdi. Söyle, ustamın kardeşi komada, usta başında! Başka kimseleri yok! Eline geçince ödeyecekmış Celal Bey! Hıh beymiş! Pabucumun beyi! Vurdu partiyi, adam oldu alçak herif! Neyse, sinkaflı sözler ettirip günaha sokma beni! Ne eksikse al işte, “Müşteri velinimetimizdir.” demeyi de ihmal etme dükkâna gelene! Unutmadan kasaya sahip ol, biriken 16.45 olmadan bankaya yatır... Az buz deme, ne biriktirse hesaba koy! Başak Hanım biliyor bankadan, hesap cüzdanını ver, gerisine karışma! Hadi selametle...

Uzun, ince, sık ağaçlı, yeşil bir yol. Kenarında evler, arabalar, çocuklar. İnsan civıltısı. Kuşlar da var! Her şey tastamam. Mutlu bir tema! Tema! “Ana tema nedir?” demişti Neşe öğretmen. Cevap yok! Zaten olmadı, atıldım okuldan! Hani çift dikiş sağlam olurdu? Olmadı. Oradan sanayiye, kaportacıya; kaportacıdan da buraya, terziye verdi babam... Şimdi terzihanenin teması omuzlarıma yük Neşe öğretmen! Buraya geldiğim günden beri ezilmek, devrilmek, yıkılmak, delinmek/çiğeri delinmek (bizlenmek) yaşamımın ana teması oldu... Usta kardeşine kızar, beni bizler! Karısına bozular, beni bizler! Esnaf, toptancı, makaracı, düğmeci atarlanır, beni bizler! Çocukları zayıf alır, beni bizler! Hanımefendinin eteği kısa, beyefendinin pantolonu uzun beni bizler! Sigorta zamanında yapılmaz, defter beni bizler! İğne, makas, düğme, kumaş, iplik, makine beni bizler! “Ciğerdeldi” denilir bizim meslekte “biz” aletine. Bu alet ahşap saplı, ucu çuvaldıza benzer bir alet. Bir anlamda tığ. Terzi tığı... Tabiri uygunsaydı, saplasan çiğeri deler ama biz ilik açmak için kullanırız. Bizlemek, delmek, çiğerdelmek... Ustamın her söylediği çiğirimde bir delik açar Neşe öğretmenim! Okuyamamak, baba parası ile maça giden yaşlılarımla karşılaşmak, hoşuma giden bir kızın gözlerine dalıp gitmek yerine paça boyunu almak için yere eğilmek... Yüregimde delik açar Neşe öğretmenim! Temayı öğrendim, temayı değiştirmeye uğraşıyorum, hayatımın temasında boğulmaktan korkuyorum! Yeşil şişme monta dikilen tema: *Umut!*

Mor bir zaman... Ufukta pembeye, maviye, lilaya dönen umutlar! Yürüyorum... Boşluklar doluyor... Kucaklaşan bulutlar, fırtına gibi koşan atlar, çiçek açan tarlalar... Hep lale! Mor lale. Uzun saplı, dolgun, yeşil saplar kesilip sepetlere koyulmuş... Sepetleri taşıyan kızlar! Kızlara eşlik eden erkekler, ve sevgi, ve umut ve doyuya coşku... El örgüsü mor hırkaya dikilen tema: *Mutluluk?*

Mumlu denim ceket! Yırtıklarına dallar, güller, renkli pinalar... Açık pencereler örülecek; sevinç, umut ve mutluluk temalı! “Önüne fermuar dikilsin!” diyen genç hanıma rengi soruldu. Gri, siyah, lacivert, mavi, gümüş! “Yok!” dedi hanımefendi; capcanlı bir fermuar olsun, hayatın karanlığına karşı dursun, içimi açsın, güneş olsun iklimlere... Sonra... Sonra, ceketin delikleri de güneş renkleriyle örülsün... Yol yol uzadı turuncu, sarıya döndü tarlalarda ayçiçeği açtı... Yırtık kot cekete dikilen tema: *Yaşama sevinci...*

Prova mankenine yeni bir gömlek, boylu boyunca siyah kemik fermuar, dişli ve tok. Yol uzun. Geniş. Koyu! Çetrefilli... Hayat yolumun rengine geldi tema! Koyu renk taşların döşeli olduğu bir sokak! Karanlık. Zifirî. Çılgılık! Tiz! Annemin sesi! Bu son sesi! Babam koşuyor, öfkeli ve yorgun. Koşmaktan değil dövmekten yorulmuş... Elleri kan içinde, saplamaktan yorulmuş! Ciğerdeli değil bu! Ahşap saplı ama o değil bu! Rüya olsa. Dursa. Düşse. Yanılsa. Vazgeçse! Dedem, ağır aksak yetişti! Bağırıyor: “Etme! Etmem hakkımı helal!” Durdu babam. Düştü... Zaman yayıldı. Sokak lambaları fersiz! Yandı. Söndü... Söndü! Siren! Sirenler... Alıştım bu sese... Işıklar yandı. İlk gördüğüm tema: Acı/kırmızı! Kan yayılıyor... Yağmura karışmaya başlayınca anlıyorum, yağmur yağıyor. Üşüyorum. Dedem yerde. Kanın üzerinde. Ölmüş gibi yatıyor. Ölmüş gibi. Ağlamaya başlıyorum. Yaşlar yağmura karışıyor... “Hakkım sana helal değil!” diyor dedem... Seviniyorum, dedem ölmemiş... Adamlar geliyor, dedemi kollarından tutup kaldırırken yerde görüyorum onu! Annem! Annem ölmüş, öyle boylu boyunca yatıyor... Üzerinde bir gömlek! Siyah. Önü fermuarlı. Fermuar koyu renk! Bahtı gibi. Bahtımız gibi...Hiç sevmem siyah fermuar. Bir de kırmızı! Ölü gömleğine dikilen tema: *UTANÇ! Siyah/kan kırmızı/baht karası...*

Uzakta bir yerlerde yıkılan bir şehir! Dört duvarın dördü de dayak! Büyük çocukların küçük çocuklara zulmü! Zulüm nasıl yakışır bir çocuğa? Ağızlar fermuarlı. Rengi kahverengi... Bazen boz! Yeni adı gri! En yenisi gümüş! Soranlara düştük dedik! Tema; düşmek/dayak! Olmadı. Kaçtım! Yıkık bir şehirde yıllarca saklı bir umutla yaşamaya çalıştım, olanı biteni, hayali toplayıp ilmek ettim ceketime... Sonra! Sonra buldu beni! Hapisten çıkmış. Evine ekmek; masasına rakı, meze gerek! Diktim ağzımı sustum. Her akşam ustanın parasını bankaya, haftalığımı babamın eline saydım. Susmak neydi, ciğeri delinmek/bizlenmek? Umutları elinden alınmak? Düşmek? Yıkılmak? Başında riga cetveli kırılmak? Öğrendim: Susmak, kendini unutmaktı! Susmak, düşmekti. Susmak, ciğeri deldirmek/bizlenmekti. Susmak, umudunu kaybetmek; kirli bir dükkân camından güneşi görmeye çalışmaktı. Susmak, “Onlar bilir, ben bilmem.” demekti. Susmak; annesine doyamamak, diktiği her fermuarın renginde uzun yolculuklara çıkarak düşsel hikâyeler yazmaktı...

Uzun uzun düşündü, masanın üzerindeki riga cetvelini eline aldı ve sustu! Akşam ustası döndüğünde baş sağlığı dileyecek ve çıkıp gidecekti... Bir telefon geldi. “Başın sağ olsun usta.” deyip yine sustu ve gitmeyi başka akşamlara bıraktı. Ekmeğini yediği yere körnami olamazdı! Kader elbisesine dikilen tema; *sadakatti!*